

Mexiko dnes

BÁSNÍK A ESEJISTA OCTAVIO PAZ (1914–1998), NOSITEL NOBELOVY CENY, ve svém fascinujícím díle *Labyrint samoty* o svých krajanech říká, že jsou neprůbojní, zamklí a nepřístupní. Většina návštěvníků Mexika charakterizuje přesto své hostitele jako příjemné, ochotné a družné. Je to jen jeden z mnoha příkladů mexických protikladů, překvapení a rozporů. Mexičané, jejichž hnacím motorem i motivací je jistý patos a sentimentalita, jsou citově založení a vášniví, přestože své emoce skrývají pod maskou klidu a zdánlivého nezájmu.

ZEMĚ

Geografickým i politickým srdcem Mexika je horské Mexické údolí (Valle de Anáhuac), ve kterém se tisíci více než pětina všech obyvatel země. Půda v okolí Ciudad de México, které bylo založeno roku 1521 na troskách aztéckého hlavního města Tenochtitlánu, patří v celé zemi k nejurodnějším. Nejméně jedna polovina rozlohy je sice pokryta pouštěmi a polopouštěmi, ale přesto je Mexiko z velké části soběstačné a pěstuje především kukuřici, pšenici, sóju, rýži, fazole, kávu, kakao, ovoce a zeleninu.

Této geograficky různorodé zemi vládnou nicméně hory. Od hranic se Spojenými státy na jih vede 1 100 km dlouhé východní a západní pásmo Sierra Madre (to je doslova „matka hor“), přesněji Sierra Madre Oriental a Sierra Madre Occidental. Mezi nimi se nachází Mexická plošina, kterou brázdí několik menších pohoří a horských údolí, a na severu jsou pouště Chihuahua a Sonora.

Kalifornský poloostrov či Dolní Kalifornie (Baja California), jehož břehy omývá Tichý oceán a Kalifornský záliv (nazývaný také někdy Cortésovo moře), tvoří zhruba ze stejné části pouště a hory; je zde osm hlavních horských pásem, desítky ostrovů a pobřeží v celkové délce téměř 5 000 km. Je to jeden z nejdleších a zároveň nejvíce izolovaných poloostrovů na světě a po celé délce jej protnul silnice až v 70. letech 20. století.

Díky rudným žilám plným nerostného bohatství byly ostré a často nehostinné hory Sierra Madre Oriental a Sierra Madre Occidental španělskými dobyvateli prozkoumány a osídleny mezi prvními; minerály jsou zde dosud významným zdrojem příjmů. Mexiko zaujímá na světě první místo v těžbě stříbra; důležitými surovinami jsou také měď, olovo, zinek a sůl. Zejména v lesích centrální a severozápadní části země se pěstují stromy pro mahagonové, ořechové a růžové dřevo a další cenné druhy s tvrdým

dřevem, zatímco borovice slouží k výrobě papíru a buničiny. Roku 1988 byly přijaty zákony na podporu udržitelného rozvoje, přesto ale chov dobytka, vypalování lesů kvůli zemědělství a kácení stromů na palivové dříví stále přispívají k odlesňování, zejména v chudším jižním regionu. Turistika orientovaná na přírodu je sice zatím v plenkách, ale i ona může chudému obyvatelstvu přinést rozumnou alternativu k těmto ekologicky nepřijatelným způsobům života.

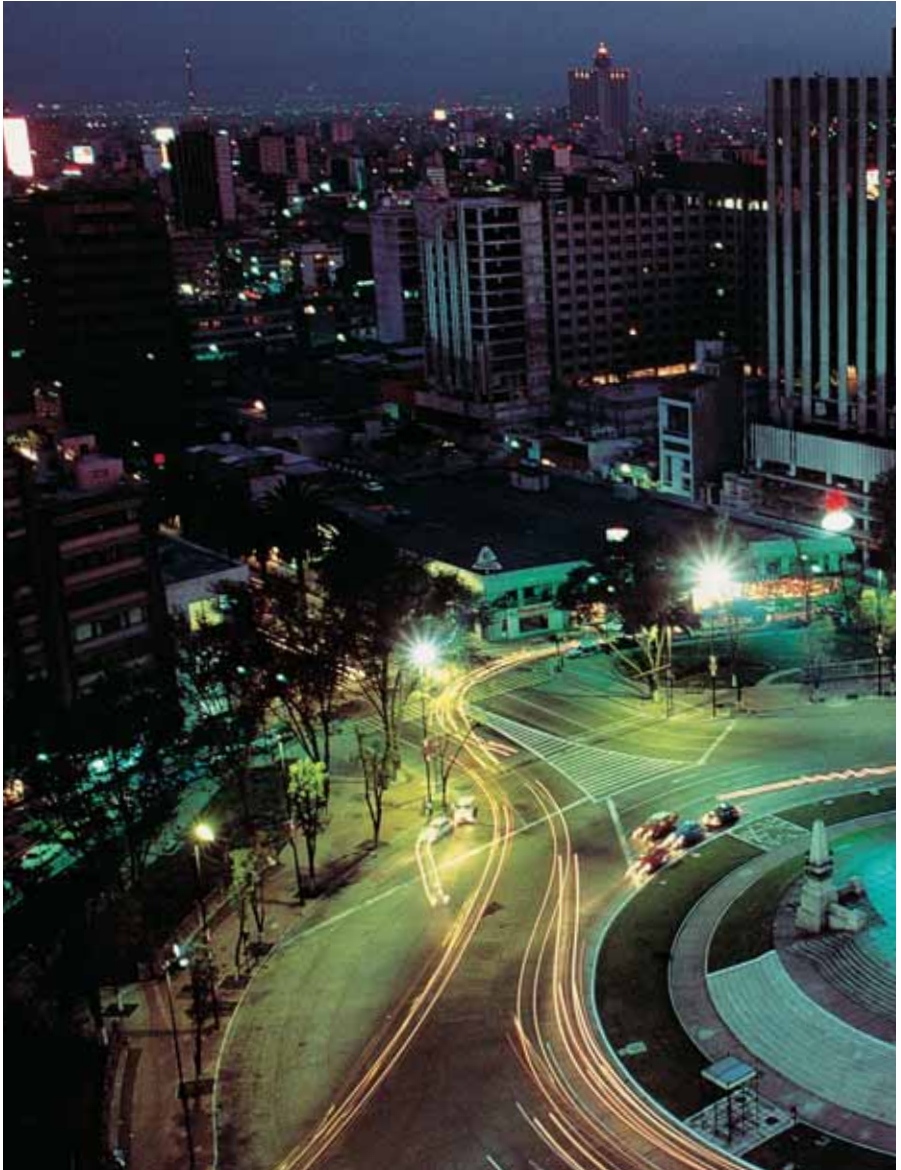
Horolezce sem přitahují vrcholy, které patří k nejvyšším na kontinentu – například Pico de Orizaba, Iztaccíhuatl a La Malinche – a které jsou seskupeny okolo 19. rovnoběžky v pohoří Mladovulkanické Kordillery (Cordillera Neovolcánica), jižně od Sierra Madre Oriental. Podobně jako El Nevado de Colima na pobřeží Tichého oceánu je i sopka Popocatepetl dodnes činná a pro výstup bývá uzavřena; vesnice na jejich hornatých úbočích a v přilehlých údolích je čas od času nutné evakuovat.

Nížin je v Mexiku poměrně málo a pokrývají mimo jiné poloostrov Yucatán, neobyčklý vápencový plošinový útvar plný krásových jevů, jako jsou podzemní řeky a podzemní dutiny (takzvané *cenoty*), jenž vystupuje do Karibského moře. Na sever a západ od Yucatánu při pobřeží Mexického zálivu se rozkládá široká oblast plná vlhkých tropických a subtropických nížin, protkaných množstvím řek, bažin a delt. Spolu s užší a delší pacifickou stranou má tak Mexiko pobřeží v úhrnné délce 9 219 km.

Podél pacifického pobřeží, až do jižního Mexika a sousední Guatemaly, se rozprostírají pohoří Sierra Madre del Sur a Sierra Madre de Chiapas, která díky své izolované poloze zachovala zdejší indiánské kultury, ale za cenu chybě-

Drobná dívinka sedí pod nástěnnou malbou na ulici v Izamal, Yucatán.

jící základní infrastruktury, jako je pitná voda a kanalizace, školy, nemocnice a elektrárna.

LIDÉ

Jen málokterá země západní polokoule má vyšší podíl mesticů (míšenců původních obyvatel a Evropanů) i čistě původního indiánského obyvatelstva. Téměř 30 procent Mexičanů jsou Indiáni, zatímco mesticů, *mestizos*, je dvakrát tolik. (Podle některých zdrojů je *mestizos* ještě

více a Indiánů méně.) Více než 7 miliónů Mexičanů hovoří indiánským jazykem nebo dialektem, zejména mayským, mixtéckým, zapotéckým, nebo jazyky náhuatl, otomí a purépeča. Nedá se sice říci, že by bohatou elitu Mexika tvořili výhradně bílí, kterých je asi 9 procent, ale naopak je pravdou, že mesticové a indiáni jsou chudí – chudých je asi 40 procent obyvatel země.

V 16. století přinesli španělští dobyvatelé do země tažná zvířata a kola a také románský

Památník nezávislosti v Ciudad de México, Monumento a la Independencia, jehož vrcholek ve výšce 36,5 m zdobí socha anděla, byl vztyčen roku 1910 na počest hrdinů Války za nezávislost.

styl a náboženské zánčení z renesanční doby. Desítky jedinečných, svěbytných kultur byly dobyty a nahrazeny křesťanstvím, a jen některé se udržely až do 20. století.

Část indiánů si tak dodnes uchovala původní identitu. Kulturním skupinám jako jsou Lacandónové a Huičolové, které uprchly

do hustých tropických lesů a nehostinných hor, se podařilo vyhnout významnějšímu kontaktu s většinovou společností až do poloviny 20. století. Ani dnes Huičolové v západní části Sierry Madre nepřijali příliš mnoho katolických rituálů a zachovali si svá původní božstva i obřady.

Dva turisté v hovoru před Hotelem Camino Real v Ciudad de México, jehož podobu navrhl architekt Ricardo Legorreta (nar. 1931) a do jehož výstavby byla zapojena řada předních umělců.

Většina indiánů již ale mísí svá prastará božstva a zvyky se svatými a náboženskými rituály, které sem přinesli Španělé. Katolickou víru, i když pod vlivem vlažné moderní doby a indiánských prvků, dnes praktikuje na 88 procent populace. Zhruba polovina zbytku jsou evangelici, jejichž forma křesťanského vyznání přináší někdy konflikty se sousedy. V horském regionu Chiapas se po několik posledních desetiletí střetávají domorodí indiáni, Tzotzilové, s rozsáhlou venkovskou populací, konvertovanou právě na evangelickou víru. Většinou ale hlavní náboženské obce, tedy protestanti a katolíci, dokáží vedle sebe žít a pracovat v míru.

Fascinující zvyky a kultury již po dlouhá staletí přitahují cestovatele, kteří hledají dobrodružství. V 19. století okouzlili svět svými poznatky o troskách mayské civilizace spisovatel John Lloyd Stephens (1805–1852) a malíř a architekt Frederick Catherwood (1799–1854). Od té doby se našlo ještě mnoho spisovatelů, kteří mexické půvaby a zvláštnosti opěvovali nebo naopak zatracovali, ale jen málokoho nechala země chladným.

PROBLÉMY MODERNÍ DOBY

Po revoluci vznikla Institucionální revoluční strana PRI (Partido Revolucionario

Institucional), která byla od roku 1929 také oficiálně vládní stranou. Podle průzkumů veřejného mínění před volbami roku 2000 lidé ve většině venkovských oblastí věřili, že PRI a vláda je jedno a totéž – a měli k tomu ne jeden důvod. Strana vítězila mezi léty 1929 a 1984 ve všech prezidentských volbách a také vedla většinu vlád. Od roku 1978 byly do poslanecké sněmovny, Cámara de Diputados, připuštěny opoziční strany a podpořily tím iluzi demokracie, i když šance na skutečnou změnu nebyly žádné. Ve volbách roku 1997 získaly ovšem opoziční strany v Kongresu více křesel než PRI a stejného roku se prvním zvoleným starostou Ciudad de México stal levicový kandidát Cuauhtémoc Cárdenas z Revoluční demokratické strany PRD (Partido de la Revolución Democrática). Série významných událostí v 90. letech ve veřejnosti dále zmobilizovala touhu po politické změně. Roku 1994 byl zavražděn populární kandidát na prezidenta Luis Donaldo Colosio. Odstupující prezident Carlos Salinas de Gortari si za 6 let své vlády (1988–1994) připsával zásluhy za dosažení ekonomického rozkvetu, ale zanechal za sebou pachutí skandálů a hospodářského chaosu, který přinesl devaluaci pesu a rozsáhlé ztráty bankovního sektoru ve výši 93 miliard USD. Stejného roku se na scéně objevilo gue-

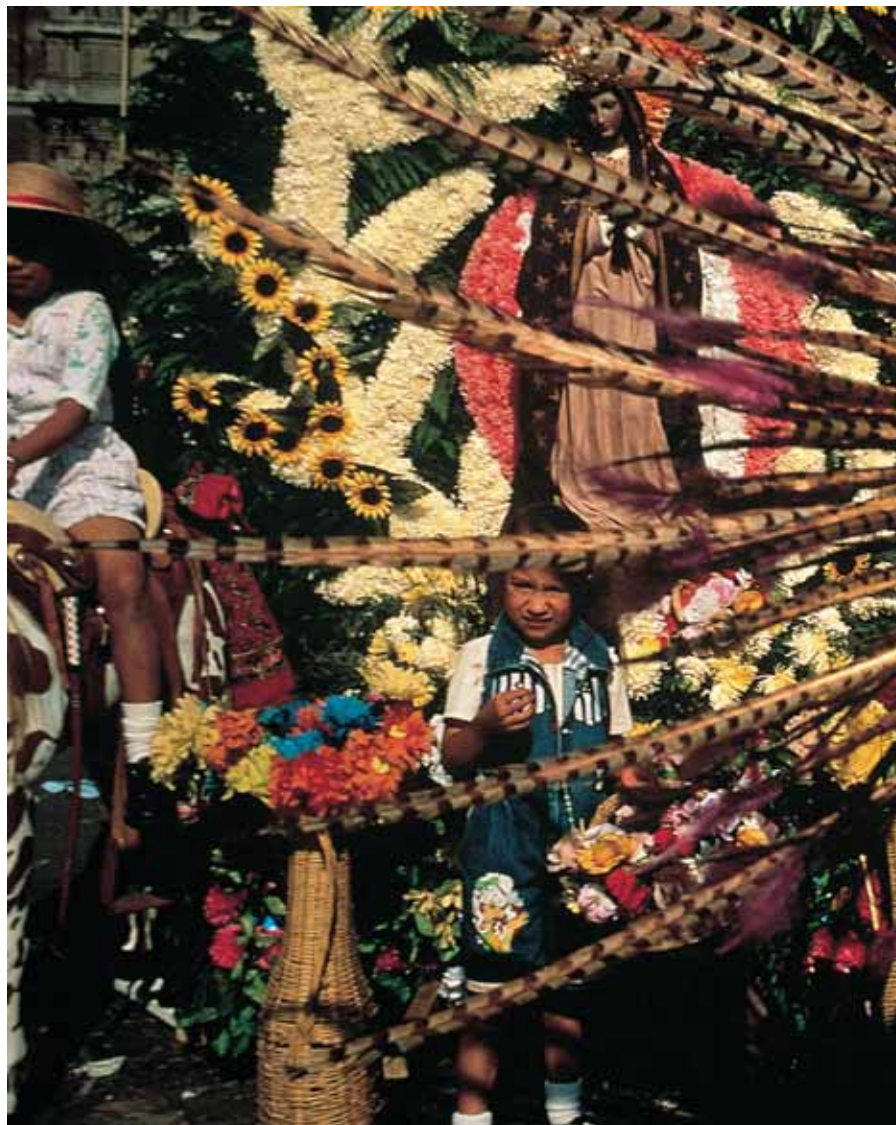

Chlapci se vrací s ranním úlovkem do Tulumu na pobřeží poloostrova Yucatán.

rilové hnutí Zapatistické armády národního osvobození (Ejército Zapatista de Liberación Nacional) a převzalo kontrolu nad několika strategickými městy v hornatém Chiapasu. Jeho příslušníci se sice brzy stáhli zpět do lesů, ale díky článkům na Internetu a různým prohlášením pro sdělovací prostředky se jim podařilo upozornit svět na neutěšenou situaci venkovské populace.

Prozíravá hospodářská politika Salinasova nástupce Ernesta Zedilla Ponce de León (1994–2000), ekonoma vzdělaného na Yale University, pomohla oživit ekonomiku, více však překvapily jeho politické reformy. Před prezidentskými volbami roku 2000 byly provedeny rozsáhlé reformy volebních institucí a také masivní přítomnost zahraničních pozorovatelů zabránila mnoha obvyklým neregulérnostem během voleb a povzbudila voliče k větší účasti. Zatímco do té doby přicházela vládoucí PRI vždy s předem určeným kandidátem, za Zedillova vedení uspořádala celonárodní primární volby. Výsledkem těchto průlomových reforem bylo v červenci zvolení kandidáta opoziční Strany národní akce PAN (Partido de Acción Nacional), Vicente Foxe Quesady. Kandidát PRI Francisco Labastida přijal porážku čestně a klidně, a pomohl tak k pokojnému přechodu k historicky první vládě dosud opoziční strany.

Dnes je ale vláda nad zemí rozdělena (žádá se ze tří hlavních stran nemá v Kongresu většinu a prezident má v ústavě příliš slabou roli) a vlna pozitivních změn se za Foxovy administrativy oslabila; někdejší guvernér státu Guanajuato nemá svou stranu tak dobře pod kontrolou jako jeho předchůdci z PRI. Předvolební sliby zůstaly z velké části nesplněné a většina Mexičanů byla nakonec s výkonem Foxe ve funkci nespokojena. To se projevilo i ve výsledcích prezidentských voleb v roce 2006, kdy nejtěsnějším rozdílem zvítězil opět kandidát PANu Calderón. Od roku 1994, kdy vstoupila v platnost Severoamerická dohoda o volném obchodu (North American Free Trade Agreement, NAFTA), se sice obchod s Kanadou a Spojenými státy zdvojnásobil, ale rozvoj průmyslu přinesl také zapáchající řeky, smog, problémy s likvidací nebezpečných odpadů, dopravní zácpy a problémy spojené s bydlením, zejména ve městech při hranici s USA, kde je růst průmyslu největší. Stále mezi sebou bojují mocné drogové kartely, které zastrahují a zabíjejí, nebo podplácí policisty a soudce, kteří jim odmítají vycházet vstříc a pokoušejí se omezit jejich sféru vlivu. Ve státě Chiapas přetrvává napětí mezi stoupenci EZLN a armádou, a pro zajištění budoucí stability je nutné vyřešit

také požadavky ostatních menších, ale přesto významných guerillových hnutí.

Navzdory těmto a dalším problémům, kterým je Mexiko nuceno čelit, se země stala významným hráčem světové ekonomiky. Je na 14. místě podle tvorby hrubého domácího produktu, jenž činí zhruba 1 bilión USD. Zřejmě nejdůležitější ale je, že od roku 1920, tedy déle než jakékoli jiné latinskoamerické zemi, se mu vyhýbaly státní převraty a po letech politické demagogie zažívá stále rostoucí míru politické svobody.

SVÁTKY A SLAVNOSTI

Jako výrazně katolická země slaví Mexiko svátky různých světců a ostatní náboženské svátky, a to za velkého a bujarého veselí. Mexičané jsou velcí fanoušci pyrotechniky a prakticky žádný svátek či významný den se tudíž neobejde bez ohňostroje, který tvoří tryskající gejzír barevných jisker a raket osvětlujících noc. Ty se neobjevují jen během slavnostního večera, ale často i za večerů předcházejících, a většinou uhasínají velmi pozdě.

Zejména obyvatelé mexického pobřeží jsou známi bohatými slavnostmi a láskou

Oslava svátku Panny Marie Guadalupské, Ciudad de México.

k hudbě a tanci. Nejslavnější karneval země před dobou postní se koná ve Veracruzu a jeho součástí jsou maškarní plesy, okázalé přehlídky s pramicemi a kostýmy a živá zábava na ulicích po celou noc. Také karnevaly v Campeche, Mazatlánu, Cozumelu a rostoucím počtu dalších měst jsou živé a se spoustou návštěvníků. Velikonoce se oslavují obřadněji; zvláště jímavé rituály nám představí Oaxaca, San Miguel de Allende, San Luis Potosí

a Taxco. Vánoce jsou pak obdobím rodinných setkání a osobitého jídla, procesí a hudby.

Na svátek Všech svatých a Dušiček lidé uklízejí a zdobí hroby svých blízkých a v některých oblastech konají na počest svých zesnulých při hrobech vigilie a doma vyrábějí bohatě zdobené oltářky. Ve městech jako Pátzcuaro, Oaxaca, Mérida a dalších se konají také kulturní akce a zdobí se veřejné oltáře, s nimiž se tyto rodinné svátky otevírají i cizím návštěvníkům. ■